

Олександра ЧУПРУН,

orcid.org/0000-0003-2754-7076

*аспірантка кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка
(Полтава, Україна) chuprun.oleksandra@gmail.com*

ДОЗВІЛЛЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ПОЗНАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ: СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД

У статті досліджується дозвіллєва діяльність молодших школярів в умовах позанавчальної роботи з погляду структурно-функціонального підходу; аналізуються доробки зарубіжних і вітчизняних науковців щодо різних аспектів позанавчальної роботи у школі, дозвіллєвої сфери молодших школярів в умовах позанавчальної діяльності.

Автором визначено такі функції позанавчальної діяльності у школі: навчальну, розвивальну, практичну, виховну, культурно-дозвіллєву. Єдиною метою позанавчальної роботи молодшого школяра є гармонійний розвиток дитини, задоволення інтересів, виявлення талановитих, обдарованих вихованців, розвиток їхніх здібностей.

У дослідженнях автор статті спирається на структурно-функціональний підхід, який дає можливість об'єктивно проаналізувати структуру напрямів позаурочної роботи, серед яких традиційними є: розумове, моральне, громадянське, правове, екологічне, естетичне, трудове, фізичне виховання. Однак автор висловлює думку про те, що неможливо й недоречно казати про окремі напрями впливу на дитину в умовах дозвілля. Має йтися про комплексний вплив на особистість молодшого школяра. Будь-яка керована дозвіллєва діяльність охоплює майже всі напрями виховної роботи.

У статті розглядається питання соціальних функцій дозвілля. Серед основних автор визначає: рекреаційну, комунікативну, соціальну, творчу, ціннісно-орієнтаційну, пізнавальну, виховну. Відповідно до функціонального підходу в статті визначаються загальні принципи дозвіллєвої діяльності.

Особистим доробком автора є структурування дозвілля молодших школярів за різними ознаками: за педагогічною метою, за активністю учасників, за ступенем педагогічної керованості, за напрямами діяльності, за кількістю учасників, за часом проведення, за періодичністю проведення, за статевою ознакою.

Отже, розглянуті структура та функції дозвілля молодших школярів в умовах позанавчальної діяльності є відповідною системою, у якій відбувається взаємозв'язок і взаємозалежність усіх структурних елементів і яка становить єдине ціле в навчально-виховному процесі.

Ключові слова: дозвіллєва діяльність, молодші школярі, позанавчальна робота, структурно-функціональний підхід, структурування дозвілля.

Oleksandra CHUPRUN,

orcid.org/0000-0003-2754-7076

*Graduate Student at the Department of Primary Education,
Natural and Mathematical Disciplines and Methods of Teaching
Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University
(Poltava, Ukraine) chuprun.oleksandra@gmail.com*

LEISURE ACTIVITIES OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN IN CONDITIONS OF EXTRACURRICULAR WORK: STRUCTURAL-FUNCTIONAL APPROACH

The article deals with the leisure activities of junior schoolchildren in extracurricular activities in terms of structural and functional approach; the works of foreign and domestic scientists on various aspects of extracurricular work at school, leisure sphere of junior schoolchildren in the conditions of extracurricular activities are analyzed.

The author defines the following functions of extracurricular activities at school: educational, developmental, practical, educational, cultural and leisure. The common purpose of extracurricular work of a junior schoolchild is the harmonious development of the child, satisfaction of interests, identification of talented and gifted pupils, development of their abilities, creation of conditions for self-realization of each student.

In the research, the author of the article relies on a structural-functional approach, which allows to objectively analyze the structure of extracurricular activities, among which the following are considered to be traditional: mental, moral, civil, legal, environmental, aesthetic, labor and physical. However, the author expresses the opinion that it is impossible and inappropriate to talk about separate areas of influence upon the child in leisure. It should be a complex impact on the personality of the junior schoolchild. Any managed leisure activity covers almost all areas of educational work.

The article considers the issue of social functions of leisure. Among the main functions the author identifies the following: recreational, communicative, social, creative, value-oriented, cognitive and educational. In accordance with the functional approach, the article defines the general principles of leisure activities.

The personal achievement of the author is the structuring of leisure of junior schoolchildren on various grounds: by pedagogical purpose, by activity of participants, by degree of pedagogical control, by areas of activity, by number of participants, by time, by frequency and by gender.

Thus, considered in the article structure and functions of leisure of junior schoolchildren in extracurricular activities are viewed as a certain system with interconnection and interdependence of all structural elements which is an integral whole in the educational process.

Key words: leisure activity, junior schoolchildren, extracurricular work, structural-functional approach, leisure structuring.

Постановка проблеми. Швидкі темпи сучасного суспільного розвитку, його гуманізація й демократизація, стрімке розроблення інноваційних технологій актуалізують проблему забезпечення повноцінного інтелектуального, фізичного та духовного розвитку особистості. З огляду на це посилюється роль не тільки навчальної, а й позанавчальної та дозвілєвої діяльності школярів. Адже саме дозвілля – це та сфера соціального буття, у якій особистість здійснює власний вибір, визначає коло своїх дозвілєвих інтересів, культурних уподобань. Від того, якою діяльністю вона заповнена, залежить розвиток дитини, реалізація її творчого потенціалу та соціальної активності в майбутньому.

Аналіз досліджень. Позаурочна, позакласна діяльність молодшого школяра є невіддільною частиною виховного процесу у школі. Розгляд проблем організації культурно-виховного процесу в сучасній школі досліджується в різноманітних аспектах: психологічні аспекти організації позакласної роботи в сучасній школі (І. Бех, М. Борщевський, А. Гречишкіна, О. Крутенький, С. Максименко, Л. Соколова та ін.); зміст і напрями позаурочної виховної роботи (Т. Дем'янюк, Л. Канішевська, А. Капська, Б. Кобзар, І. Мартинюк, Г. Пустовіт, В. Рибалка, С. Свириденко П. Щербань та ін.); концептуальні засади організації позакласної виховної роботи (С. Гончаренко, В. Новосельський, В. Оржеховська, В. Поставий, Л. Хлебнікова, К. Чорна та ін.). Зарубіжні дослідники розглядають наукові, методичні, організаційні аспекти в навчально-виховному процесі (Д. Брубекер, А. Валлон, О. Вільман, А. Дістерверг, Дж. Дьюї, Р. Єджвардт, А. Маслоу, Й. Песталоцці, М. Гайдегер, З. Хемус, С. Шуман та ін.).

Надалі поняття «позаурочна» та «позакласна» роботи будуть ототожнюватися з поняттям «позанавчальна» робота, тобто та, що проводиться в позаурочний час у межах класу, школи.

Мета статті – розкрити особливості структури і функцій дозвілєвої діяльності молодших школярів відповідно до структурно-функціонального підходу в умовах позанавчальної роботи.

Вклад основного матеріалу. Урахування мети й особливостей завдань позанавчальної діяльності відкриває перед учителем різноманітні можливості для задоволення індивідуальних дозвілєвих запитів молодших школярів. Концептуальні положення щодо змісту, форм і організації позанавчальної роботи в загальноосвітній школі базуються на засадах Конституції України, законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти, Національної доктрини розвитку освіти, а також вимогах нормативних документів МОН України, Міжнародної організації співробітництва й розвитку освіти.

Особливого значення надавали позанавчальній роботі в системі виховання видатні педагоги минулого: Б. Грінченко, А. Макаренко, С. Русова, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, К. Ушинський, С. Шацький.

Позанавчальна робота виступає самостійною системою в структурі навчально-виховної діяльності учнів. Їй притаманні певні ознаки: керованість, цілеспрямованість, різноаспектний зміст, специфічні форми й види діяльності.

Позанавчальна діяльність учнів виконує такі функції: навчальну, розвивальну, практичну, виховну, культурно-дозвілєву. Усі вони спрямовані на: розширення й поглиблення знань, умінь і навичок, набутих у процесі навчання; розширення загальноосвітнього світогляду учнів, формування інтересів до науки, техніки, мистецтва, спорту; виявлення і розвиток індивідуальних творчих здібностей та нахилів; організацію дозвілля школярів, культурного відпочинку та розумних розваг. Тобто позанавчальна робота суттєво доповнює та урізноманітнює весь освітньо-виховний процес.

Аналізуючи педагогічну практику сучасної школи, ми бачимо, що позанавчальна робота залишається ще слабкою ланкою діяльності школи, у неї немає систематичності та цілеспрямованості. Учителі молодшої школи не підготовлені до майбутньої діяльності в умовах позанавчальної роботи.

Важливим є те, що позанавчальна робота в школі організується та здійснюється вчителями, вихователями, організаторами дозвілєвої діяльності, органами дитячого самоврядування в школі після уроків, між уроками, і що вона спрямовується на досягнення єдиної мети – гармонійного розвитку дітей, задоволення їхніх інтересів і здібностей, виявлення талановитих і обдарованих вихованців.

Розглядаючи дозвілєву діяльність молодших школярів в умовах позанавчальної роботи, варто звернутися до сутності структурно-функціонального підходу, який дає можливість проаналізувати традиційну структуру напрямів позаурочної, позакласної роботи, серед яких: розумове, моральне, громадянське, правове, екологічне, естетичне, трудове, фізичне виховання (Ю. Бабанський, Н. Волкова, М. Фіцула, Б. Кобзар, А. Капська тощо). Однак аналіз змісту позанавчальної виховної роботи показує, що на практиці організації дозвілля молодших школярів не існує чіткого розподілення напрямів у традиційному їх розумінні. Будь-яка дозвілєва діяльність передбачає виховання і розумових, і моральних, і естетичних, і інших складників розвитку дитини. На практиці неможливо розвивати тільки один напрям або якості дитини. Відбувається комплексний педагогічний вплив на особистість дитини.

Отже, повертаючись до сутності дозвілєвої сфери, варто уточнити, що це сукупність занять у вільний час. Дозвілля людини варто розглядати з погляду функціонального підходу. У науковій літературі з питань дозвілля проблема його функцій отримала належне філософське, культурологічне й педагогічне розкриття (Ж. Дюмазедьє, Ю. Кротова, Е. Мамбеков). Аналізуючи стан проблеми дозвілля, можна стверджувати, що головними соціальними функціями дозвілля є рекреаційна, комунікативна, соціальна, творча, ціннісно-орієнтаційна, пізнавальна та виховна. Розгляньмо, як ці функції накладаються на дозвілля молодших школярів.

Рекреаційна функція спрямована на зняття виробничої, навчальної перевтоми, психологічної перенапруги, відтворення емоційних, інтелектуальних, фізичних сил людини. Рекреаційна функція більш притаманна сучасним дозвілєвим закладам, але вона повною мірою реалізується і в сучасній школі. Відповідно до психофізіологічного розвитку молодших школярів, новою соціальною роллю, ритмом навчання у школі є вкрай необхідний дітям відпочинок, пов'язаний із відновленням сил. Рекреаційна функція яскраво виявляється в таких формах шкільного та позашкільного дозвілля, як концерти, свята, теа-

тральні видовища, спектаклі, спортивні змагання, туристичні заходи.

Комунікативна функція важливо необхідна для людини у спілкуванні, встановленні дружніх стосунків із новими друзями, подоланні самотності, обміні позитивними емоціями, новими враженнями, спільними дозвілєвими планами тощо. У початковій школі комунікативна функція реалізується в таких формах дозвілля, як позаурочні розповіді, обговорення будь-яких тем, подій, святкові ранки, іменинні свята, урочисті дати, конкурсні та розважальні програми, просвітницькі акції, спільнокласні походи тощо. Основний зміст функції – задоволення потреб у спілкуванні, взаєморозумінні, виховання співчуття, співпереживання, потреба у дружній підтримці. Важливим є те, що комунікативна функція в умовах вільного часу відбувається в нерегламентованих формах і не потребує додаткових зусиль і витрат (Слесик, 2002).

Соціальна функція дозвілля відіграє важливу суспільну роль у вихованні дитини. На тлі соціального розчарування, духовного приниження, емоційної загубленості, цинічного ставлення до минулого та невіри в майбутнє соціальна функція сприяє інтеграції людини в суспільство, допомагає оптимізувати її життя, відкриває можливість самоідентифікації, власної гідності, дає змогу відчути свою належність до певної спільноти. Соціальна функція відповідає за швидше та впевненіше входження молодшого школяра в суспільні відносини. Соціальна функція реалізується через такі форми роботи: соціальні проекти допомоги та милосердя, благодійні ярмарки, виставки, театральні вистави, соціальні акції (збір коштів, одягу, іграшок тощо). Соціальна функція допомагає побачити дитині події, що відбуваються у світі, країні, рідному місті, селищі, сформувати свою позицію до подій, явищ, ситуацій, виробити відповідні моральні цінності та норми поведінки.

Важливим складником серед функцій дозвілля є творча функція. Вона спрямована на створення умов для вияву й розвитку творчого потенціалу особистості. Творча функція, з одного боку, забезпечує відпочинок і розваги дитині, а з іншого – передбачає розвиток художніх, технічних, соціальних задатків, здібностей, талантів в умовах позаурочної, позакласної роботи. Творча функція реалізується через участь молодших школярів у гуртках, клубах за інтересами, об'єднаннях, майстернях переважно художньо-мистецького напрямку (літературних, музичних, театральних, танцювальних, народознавчих, декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва, колекціонування тощо) та науково-технічної творчості (кон-

струювання, моделювання, випилювання тощо). Формами роботи можуть бути: участь у святах, концертах, спектаклях, художньо-мистецьких композиціях, акціях, виставках, фестивалях, творчих конкурсах тощо. Завдяки участі дитини в роботі різноманітних творчих колективів відбуваються якісні зміни у вподобаннях, здібностях, ставленні до улюбленої справи та навіть у навчанні. Це дає змогу дійти висновку про суспільну цінність та особистісну значущість результатів діяльності дозвіллевих формувань творчого спрямування.

Особливе місце серед дозвіллевих функцій посідає пізнавальна функція. Вона постає складовим елементом неперервної освіти, перетворюючись на важливий фактор духовного збагачення, самовдосконалення та самоосвіти особистості. Пізнавальна функція дає змогу задовольнити потреби в додатковій інформації, у набутті та поширенні нових знань. Щодо молодших школярів, то в умовах позанавчальної роботи пізнавальна функція яскраво виявляється в таких формах, як вікторини, конкурси, КВК, заходи запитань і відповідей, інформхвилини, новини країни та світу, походи, експедиції, екскурсії тощо.

Пізнавальну функцію часто поєднують із ціннісно-орієнтаційною. Це пов'язано з тим, що будь-яка інформація, події, факти, процеси потребують відповідного пояснення та оцінки. Особливо це важливо для молодших школярів, які ще не можуть самостійно усвідомити, оцінити те, що відбувається в сьогоdnішній дійсності. Ціннісно-орієнтаційна функція полягає у формуванні системи ціннісних уявлень та орієнтацій особистості, мотивів, ідеалів, переконань, життєвої позиції і виявляється у ставленні індивіда до навколишнього середовища, інших людей та самого себе. Сприймаючи довколишній світ, певні події, факти, поведінку інших, людина завжди їх оцінює. Сприйняття, розуміння та оцінювання людиною будь-чого відбиває її ставлення до певного явища і впливає на активність особистості. Для молодших школярів, які ще не мають життєвого досвіду, не вміють критично мислити, основою формування ціннісних орієнтацій є використання сімейного, релігійного, шкільного досвіду виховання. У школі ціннісно-орієнтаційна функція дозвілля стикається з естетичними, моральними, політичними, життєвими цінностями й реалізується в таких формах, як участь дітей в заходах, присвячених календарним, природним, побутовим, політичним, сімейним, релігійним, соціальним подіям. В усіх таких заходах відбувається формування громадянської позиції, моральності, світогляду, ціннісних орієнтацій дитини. Ефек-

тивність цього формування зростає, якщо воно здійснюється цілеспрямовано, систематично й за активної участі самої дитини.

Виховна функція дозвілля має специфічні особливості, які полягають у впливі на особистість усіх складників дозвіллевої сфери: предметна дозвіллева діяльність та її результат (художня, технічна, соціальна тощо); взаємодія з керівником гуртка, об'єднання; арсенал принципів, засобів і форм роботи, що використовуються керівником; процес спілкування з учасниками діяльності. На відміну від навчального процесу у школі, участь молодших школярів у дозвіллевих формуваннях не має регламентованого характеру, не потребує надмірних зусиль, не є обов'язковою і звітною. Тому педагогічний вплив на дитину є більш ефективним і результативним. Виховання дитини є опосередкованим, а не прямим і нав'язливим. Дозвілля школярів за змістом і характером відрізняється від дозвілля дорослих. А дозвіллеві інтереси молодших школярів мають свої особливості, пов'язані перш за все з грою. Саме у грі відбувається процес розвитку, становлення й виховання дитини (Флегонтова, 2007: 21).

Функціональний підхід дає змогу правильно окреслити соціальну значимість, основні принципи, структуру та зміст дозвіллевої діяльності молодших школярів в умовах позанавчальної роботи.

На сучасному етапі розвитку дозвіллевої сфери формується нова система принципів дозвіллевої діяльності, зумовлена політичними, економічними, соціальними, культурними процесами в суспільстві. Принципи дозвіллевої діяльності відбивають ті вимоги, що висуваються суспільством, школою перед формуванням і розвитком особистості молодшого школяра. Загальні принципи становлять теоретичні, методичні, організаційні засади, на яких ґрунтується дозвіллева діяльність. Зарубіжні та українські вчені (Г. Евтеєва, Ю. Кротова, Е. Мамбеков, І. Петрова) визначають такі загальні принципи дозвіллевої діяльності: системність; добровільність участі; диференціація відвідувачів культурно-дозвіллевих закладів (за віковою специфікою, статевими ознаками, рівнем духовного розвитку особистості, місцем проживання тощо); доступність та якість послуг через вивчення їхніх бажань, прогнозування розвитку дозвіллевої сфери; врахування місцевих умов (соціально-демографічних, економічних, культурно-освітніх, політичних).

Вітчизняна культурологічна наука розширює принципи й доповнює їх: принципом гуманізму, який передбачає першочергову цінність і важливість людини (дитини) серед інших суспільних

цінностей; принципом послідовності, який є логічним у побудові будь-якої людської діяльності, процесу пізнання та опанування вміннями, навичками, зокрема, у дозвіллевій сфері; принципом різноманітності діяльності, що допомагає розширити межі дозвіллевих інтересів, запобігти одноманітності, статичності, зниженню інтересу; принципом народності (збереження традицій), який є провідним у вихованні національної ідентифікації та самосвідомості підростаючого покоління; принципом самодіяльності, ініціативності та активності відвідувачів дозвіллевої сфери, що передбачає не пасивне споживання культурного продукту, а активне залучення людини в різні види дозвілля, збагачуючи та перетворюючи дійсність (Ковальчук, 2010).

Результативність та ефективність дозвіллевої роботи визначається обґрунтованістю вибору змісту й технологій роботи з дітьми, врахуванням потреб, інтересів, мотивів дозвіллевої поведінки молодших школярів. Найповніше відображають характер і сутність структурно-функціонального підходу закономірності дозвіллевої діяльності. До закономірностей дозвілля відносять те, що: дозвіллева діяльність здійснюється у вільний для людини час, надає свободу вибору дозвіллевих занять та участі в них; різноманітність видів дозвіллевої діяльності, синтетичність та їх широкий діапазон дають змогу інтегрувати різні види дозвіллевої діяльності, створюють можливості для вияву й розвитку творчого потенціалу людини, залучення до кращих досягнень світової культури; міжособистісне культурне спілкування на дозвіллі посилює привабливість дозвіллевої діяльності для людини й відкриває можливості для розвитку культури особистості; самодіяльна й ініціативна основа дозвіллевої діяльності передбачає активну участь особистості в дозвіллевих заходах; дозвілля створює умови для духовного розвитку особистості, обміну, засвоєння та створення нових духовних цінностей; дозвілля є засобом соціалізації особистості, завдяки участі в дозвіллевій діяльності особистість засвоює досвід суспільства, його цінності, накопичує соціальні знання та норми поведінки.

Структурно-функціональний підхід передбачає структурування дозвілля молодших школярів за різними ознаками, серед яких можна визначити такі: за педагогічною метою – створення міцного колективу (позитивного емоційного клімату), спілкування на дозвіллі (обмін та збагачення інформацією, набуття соціальних норм, правил поведінки), творчість як головна мета і кінцевий результат (отримання творчих навичок, умінь), психологічна, педагогічна реабілітація (відновлення сил

дитини після особистих психологічних травм, негараздів, проблем, відродження віри, надії), гедоністична мета (задоволення від позитивних емоцій, радості); за активністю учасників – споглядально-відновлювальні види дозвілля (відвідування концертів, вистав, свят, виставок, перегляд телепередач, прогулянки на природі); активно-перетворювальні (участь в екологічних, мистецьких, культурно-спортивних, соціальних акціях, проєктах, програмах); творча діяльність (сприяє культурному збагаченню, створенню нових духовних цінностей); за ступенем педагогічної керованості – педагогічно керовані (учитель, організатор культурно-дозвіллевої діяльності, керівник гуртка організує, керує, аналізує результати роботи), частково керовані (дозвіллева діяльність дітей організується та спостерігається дорослими), не керовані (діти самі організують своє дозвілля в умовах території школи, вдома, у дворі, на вулиці); за напрямками діяльності – мистецькі (участь дітей у колективах, гуртках, об'єднаннях музичного, театрального, хореографічного, літературного, декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва тощо), технічної творчості (моделювання, конструювання, ремонту, відновлення), соціальної творчості (розроблення та реалізація соціальних проєктів, акцій, програм, допомоги, підтримки нужденним), спортивні (робота фізкультурно-спортивних та туристичних секцій, клубів, гуртків, асоціацій), ігрові (участь молодших школярів у ігрових програмах, вікторинах, конкурсах, змаганнях), суспільно корисної праці (нерегламентована робота та допомога школі, класу, окремим сім'ям, учням тощо), змішані (комплексна, передбачає різні види дозвіллевої діяльності, які переплітаються й доповнюють одне одного); за кількістю учасників – масові (участь у масових заходах, що проводить школа, клас та інші заклади культури і спорту), групові (проведення дозвілля в умовах різноманітних гуртків, клубів за інтересами, об'єднань, сімейне дозвілля, дозвілля в компанії однолітків), індивідуальні (не зовсім характерні для молодших школярів, але трапляються у формі самостійного відвідування театрів, музеїв, парків, бібліотек тощо); за місцем організації – природні (парки, природні зони відпочинку, лісні масиви, водні простори тощо), штучно створені (у класі, школі, закладах культури, спорту, міських та селищних майданчиках тощо); за часом проведення – короткочасні (нетривалі дозвіллеві заходи, тривають від 10 хвилин до 1–2 годин), середньотривалі (за типом свята, урочистого дня, тривають від 3–4 годин до цілого дня, тижня), довготривалі (цикли заходів, постійно чинні змагання, конкурси,

олімпіади тощо тривають впродовж навчального семестру, року); за періодичністю проведення – одноразові (окремі заходи, присвячені будь-яким несподіваним датам, подіям, урочистостям тощо), періодичні (проводяться час від часу в міру необхідності чи планування), систематичні (постійно плануються та проводяться, як-от репетиції дозвіллевих колективів); за статевою ознакою – хлоп'ячі (фізкультурно-спортивні секції, гуртки технічної творчості), дівочі (гуртки кулінарії, декоративно-прикладного мистецтва, прикрашання оселі, вироблення дівочих прикрас тощо), змішані (найбільш поширені та численні), вони формують повагу до іншої статі, допомагають виробленню правильної міжстатевої поведінки та досвіду спілкування.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, варто зазначити, що дозвіллева діяльність в умовах позанавчальної роботи відіграє важливу роль у розвитку особистості молодшого школяра. Завдяки структурно-функціональному підходу відбувається розуміння природи дозвілля та теоретичних підстав до планування, реалізації дозвіллевих завдань в умовах позанавчальної роботи. Структурування дозвілля молодших школярів має цілісне спрямування та допомагає: усвідомити сутність, особливості організації дозвіллевої діяльності в умовах позанавчальної роботи в школі; обрати зміст і форми щодо раціонального, змістового й різноманітного проведення дозвілля дітьми молодшого шкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковальчук Т.І. Основи педагогічної дозвіллевої діяльності. Київ : ДАКККіМ, 2010. Ч. I. 277 с.
2. Слесик К.Н. Формування умінь спілкування молодших школярів у позакласній навчально-виховній роботі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. Харків, 2002. 256 с.
3. Флегонтова Н.М. Педагогічна організація культурного дозвілля школярів : навчально-методичний посібник. Київ : Освіта України, 2007. 144 с.

REFERENCES

1. Koval'chuk T.I. Osnovi pedagogichnoï dozvillevoï diyal'nosti [Fundamentals of pedagogical leisure activities] DAK-KKiM, 2010. Ch. I. 277 p. [in Ukraine].
2. Slesik K.N. Formuvannya umin' spilkuvannya molodshikh shkolyariv u pozaklasniy navchal'no-vikhovniy roboti. [Formation of communication skills of junior schoolchildren in extracurricular educational work.] Dissertation 13.00.09 K.M.Slesik., 2002. 256 p. [in Ukraine].
3. Flegontova N.M. Pedagogichna organizatsiya kul'turnogo dozvillya shkolyariv. [Organization of cultural leisure of schoolchildren] Training manual, 2007. 144 p. [in Ukraine].